

(Политика, 13.01.2009)

Политичка, пословна и академска елита Србије игнорисала је, или није разумела, стварно стање домаће економије у годинама које су претходиле светској кризи. Пропустила је и да уочи њене наговештаје, не само током 2007. године када је све почињало већ и током јесени 2008, када се Србија већ на сваком кораку о кризу саплитала. На исти начин њена дубина и трајање се и данас драматично потцењују, па се она доживљава као пролазан и краткорочан феномен. Актуелне западне анализе не дају основа за такву врсту оптимизма.

Угледни амерички економисти Карин Рајнхарт и Кенет Рогоф објавили су у децембру 2008. две запажене студије које систематизују искуства и износе низ узнемиравајућих података у вези са великим финансијским кризама последњих деценија.

Анализе показују да су кризе праћене, не успоравањем раста, већ падом бруто домаћег производа (БДП). У просеку, тај пад траје око две године, и БДП се смањује за преко девет одсто. Током кризе долази и до огромног раста јавног дуга који у периоду од три године након њеног избијања порасте у просеку за око 86 процената.

Цене некретнина знатно падају. Пад просечно траје око пет година, и у том периоду некретнине губе преко 35 одсто вредности. Просечно трајање кризе на тржишту акција је најмање три године, а кумулативни губитак креће се око 60 одсто њихове вредности.

У периодима кризе незапосленост континуирано расте у просеку пет година, што је знатно дуже од самог трајања рецесије. У том дугом периоду, незапосленост се додатно повећава за седам процената у односу на ниво пре почетка кризе.

Данашња економска ситуација је потенцијално још опаснија. Све досадашње кризе биле су локалне и регионалне. Увек су постојали већи делови економског универзума који нису били захваћени и који су могли апсорбовати вишкове робе и обезбедити капитал

угроженим државама. Овога пута тај простор је драстично сужен и криза је први пут заиста глобална.

У светлу претходне анализе и лоших домаћих економских трендова, пројектовани привредни раст Србије од 3,5 одсто за 2009, или буџетски дефицит од само 1,5 одсто, нереални су. Нереална су и очекивања да је могуће избећи масовна отпуштања – ако би се анализирани показатељи применили на Србију армија незапослених била би повећана за додатних 200.000 људи.

Била би опасна заблуда поверовати да се претходна анализа не може применити на Србију. Погубно је веровање да је Србија само жртва туђе кризе и да ће се брзо опоравити, јер није довољно интегрисана у систем глобалне економије.

Светска криза је само оквир у коме је зли дух српске економије коначно изашао из боце. Србија пролази кроз класичну, сопствену, платнобилансну кризу. Ова криза је прерасла у валутну – и сада постаје дужничка. Држава ће се врло брзо суочити и са буџетском кризом. Када би криза у Србији била последица само спољних фактора, њена дубина и трајање били би знатно мањи, а излаз из кризе много лакши.

Генеза и узроци кризе још увек не допиру до најважнијих економских актера у Србији. Када пословна елита тражи да се држава задужи како би се наставило са политиком прецењеног динара, она заправо захтева континуитет економске политике која је уништила Србију. Српска елита вероватно познаје локални политички миље, али као да не разуме свет у коме живи. Да ли неко заиста верује да ће ММФ позајмити новац Србији како би се спасли власници презадужених и преинвестираних домаћих империја? Кризе се понекад и намерно изазивају, или бар појачавају, како би локалне пословне империје промениле власнике. Криза у југоисточној Азији крајем деведесетих имала је такве елементе.

Држава данас има мало простора да утиче на трајање и динамику кризе у којој се наша. За то је углавном касно. Темељи кризе грађени су од 2002. године до јуче, а резултати се сада виде у „пуном сјају“. Мере које буду предузете поставиће темеље за период који ће доћи вероватно 2011, или 2012. године.

Да би кренула путем опоравка, Србија мора допустити велику и брзу депрецијацију динара, јер ће сваки дан одлагања коштати све више. То је начин да се сачувају девизне резерве, обори увоз и потрошња, отклони велики део диспаритета на домаћем тржишту и да се Србија припреми за период обнове. Оскудна средства која се буду добила од инокредитора морају се уложити у инфраструктуру и енергетику, а не у спасавање империја које се не могу спасти. Народна банка Србије је већ проћердала око милијарду евра бранећи курс који није одбранила.

У најгорем тренутку Србија мора да ради оно што није чинила док је новац обилато притицао – да живи од онога што заради, а да у оскудици штеди и инвестира. Ако се и овај тренутак пропусти, огромне жртве које предстоје и које се не могу избећи – биће узалудне. Србија ће у том случају остати у стању перманентне кризе и онда када највећи део света буде из ње изашао.

Финансијске кризе су дуге и разорне, имају своју неумитну логику и ритам. Србија се мора припремити, не за неколико месеци, већ за неколико година кризе. У том периоду куповна моћ грађана ће драстично опасти, доћи ће до великог раста незапослености, а неке од великих домаћих империја добиће стране власнике. За велики број грађана овај период ће повремено имати горак укус деведесетих. Србија је преживела деведесете, преживеће и ово.

www.nkatic.wordpress.com

Финансијски консултант